

Itinerari de Cúber a Biniairàix

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Itinerari de Cúber a Biniaraix

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

L'embassament de Cúber es troba a 750 metres d'altitud i està envoltat per les muntanyes més elevades de la Serra de Tramuntana. Antigament, fou una vall fèrtil on es conreava el millor blat de xeixa de l'illa. Ara és un lloc immillorable per escoltar les veus antigues de les nostres muntanyes.

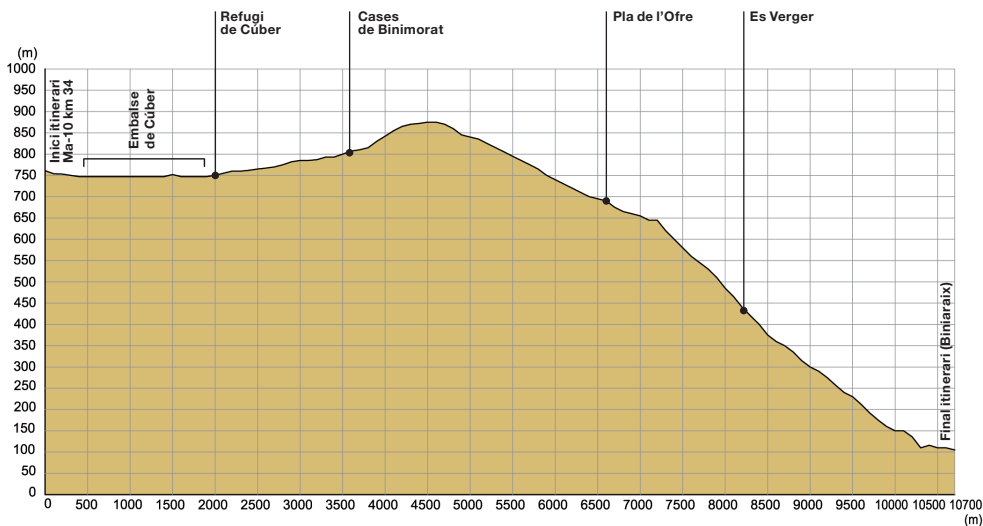
El barranc de Biniaraix és una de les meravelles paisatgístiques de la Serra de Tramuntana. La vàlua paisatgística, natural, històrica i cultural d'aquest entorn ja s'ha reconegut institucionalment amb la declaració de Bé d'Interès Cultural (BIC) amb categoria de monument.

L'itinerari discorre pel GR- 221 i està senyalitzat. S'ha de fer a peu.

Dificultat: mitjana

Distància aproximada: 10,70 quilòmetres (anada)

Duració: 2 hores

1. La serra de Cúber i els habitants del carst

Iniciam el recorregut al portell d'entrada de la finca pública de Cúber, que trobarem aproximadament al quilòmetre 34 de la carretera Ma-10 d'Andratx a Pollença.

La finca es troba en l'àmbit del Paratge natural de la Serra de Tramuntana i de la Xarxa Natura 2000, inclosa en el Lloc d'Importància Comunitària Cimals de la Serra.

Una primera mirada des del portell ens descobreix un paisatge auster. El que ens crida més l'atenció sens dubte és l'embassament, que ocupa gairebé tot el pla i es troba encaixonat entre el morro de Cúber (951 m) a l'esquerra, el puig de sa Rateta (1.113 m) davant i la serra de Cúber a la dreta.

El nostre camí continua cap a la dreta, cap a l'alzinar, després hem de girar a l'esquerra, seguint el camí, cap al puig de l'Ofre (1.093 m), que queda al fons. Ens hem d'acostar prou a les roques del coster de la serra de Cúber per

Forn de calç al peu de la serra de Cúber (Foto: Esperança Perelló).

poder apreciar l'empremta de l'erosió càrstica. El carst és una forma de relleu originat per la meteorització química de roques carbonatades, fonamentalment calcàries. Les calcàries són unes roques sedimentàries constituïdes de forma majoritària per carbonat de calci.

En ploure, el diòxid de carboni present a l'atmosfera es combina amb l'aigua de pluja per formar àcid carbònic.

Quan la pluja cau sobre les roques carbonatades, l'àcid carbònic dissol els carbonats en bicarbonats, i els arrossega de manera que deixen unes marques que dibuixen figures estranyes, estries, regates i esquerdes que s'agrupen en el nom genèric

Dauradella (Foto: Esperança Perelló)

de lapiaz i es coneixen popularment com a rellars o esquetjars. Així, cada vegada que plou es dissol part de la Serra en un procés molt lent.

Les encletxes de les roques són colonitzades per plantes capaces de viure amb molt poqueta terra, com per exemple el polipodi i la dauradella, entre altres. Acostau-vos hi per conèixer-les.

Polipodio (Foto: Esperança Perelló)

2. Un poc d'història del pla de Cúber

Si ara miram cap a la nostra esquerra, podem observar que a l'altra vora de l'embassament hi ha una caseta que està tan a prop de l'aigua que s'hi pot veure el seu reflex. Es tracta del refugi de Cúber, adaptat per fer-hi petites estades.

Una vegada que deixam enrere el refugi de Cúber, a l'esquerra travessam un portell que ens deixa fora de la finca pública. Continuem el camí marcat del GR-221. Aquí la vall s'estreny i es fa més evident l'ús antic que es donava a aquestes terres, com és el cas dels conreus a les marjades al peu de sa Rateta i na Franquesa. Ara estan envaïdes pel càrritx, però no fa gaire eren productius camps de cereals.

El pla de Cúber, on ens trobam, ha estat habitat des d'antic, tal com ho demostren els jaciments prehistòrics propers de la cova del torrent de Cúber i el poblat talaiòtic d'Almallutx. De fet, el topònim *Cúber*, que antigament apareixia amb la grafia *Qulber*, és anterior al temps dels àrabs.

Després de la conquesta de Mallorca pel rei Jaume I, una extensió de vuit jovades de la propietat de Cúber, va ser atorgat a Berenguer Ferrer de Barcelona i les set restants a Marí Ferrandi, militar de l'infant de Portugal. Una jovada és una mesura superficial agrària que equival a l'extensió de terra que una parella de bous pot llaurar en un dia (aproximadament 16 quarterades). Des d'aquests primers temps, s'hi sembrava sobretot blat, i també ordi i civada. A més a més, hi havia oliverars, alzinars i garrigues.

A la darrereria del segle XVI, Cúber era un gran latifundi ramader que durant l'estiu rebia molts de ramats d'ovelles procedents del Pla de Mallorca.

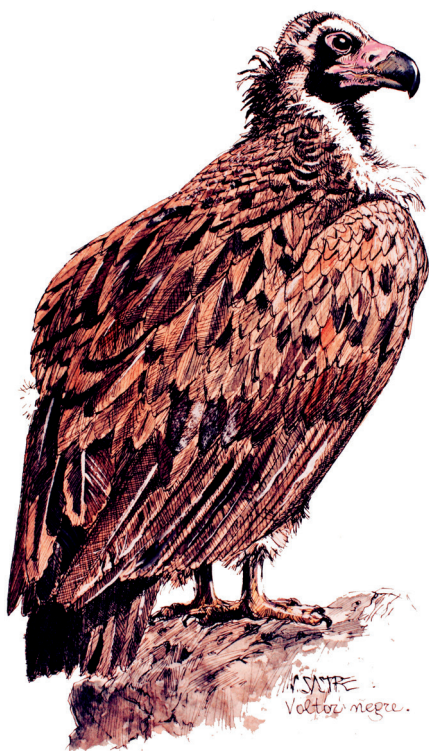
L'embassament de Cúber es va construir entre l'abril de 1970 i el juny de 1971, i la finca va passar a ser propietat pública l'any 1988 a fi de protegir la conca del pantà.

Actualment, la gestió de la finca pública correspon a la Conselleria de Medi Ambient, mentre que EMAYA és l'encarregada de gestionar i mantenir l'embassament.

3. Cel de voltors

Continuam el camí clarament visible i passam per davant les cases de Binimorat per arribar, en uns deu minuts, al coll de l'Ofre. Des d'aquí, si tornam la vista enrere veurem una esplèndida panoràmica de l'embassament amb el Puig Major al fons.

No ens hem d'oblidar de mirar de tant en tant cap al cel, perquè si anam amb el cap baix, mirant cap al terra, potser ens perdrem un espectacle preciós: el vol silenciós del voltor negre. El voltor negre (*Aegypius monachus*) és el rapinyaire més gran d'Europa, amb uns 100 centímetres de longitud i 250 d'envergadura. Sol pesar un vuit quilos, però pot arribar als dotze. El color del plomatge és totalment negre, més intens en els exemplars joves i més de color xocolata en els adults. Té el cap i el coll amb un plomissol clar. El bec és molt robust i gran. És una espècie molt longeva, que pot arribar als 40 anys. Sembla que quan formen una parella viuen plegats fins que un d'ells mor. Normalment, nien damunt la capçada d'un pi (*Pinus halepensis*), en una plataforma de branques que construeixen ells mateixos.

Voltor negre (Dibuix: Vicenç Sastre).

Malgrat que no nidifica per aquests indrets, sí que n'és un visitant habitual, tal volta perquè hi troba restes d'animals -cabres o ovelles mortes- que li serveixen d'aliment.

4. El barranc de Biniaraix

Des del coll de l'Ofre el camí de ferradura baixa dibuixant uns quants revolts i en uns 15 minuts ens porta al pla de l'Ofre. Creuam la barrera i entram així a la part més espectacular de l'excursió: el barranc de Biniaraix. Des d'aquí, el camí apareix empedrat i esglaonat (gairebé 2.000 esglaons!), de manera que configura una de les obres d'enginyeria viària popular més impressionants de Mallorca. El barranc és un canó càrstic orientat cap a ponent i modelat per l'acció de les aigües. Està delimitat pel puig des Cornadors al sud i la serra de Son Torrella al nord. Aquesta era la via principal de comunicació de la vall de Sóller amb les valls de l'Ofre, Cúber, Orient o el Santuari de Lluc.

A dreta i esquerra del camí, una altra meravella: tot un seguit de marges guar-nits d'oliveres, testimoni de la tenacitat i dedicació de les persones que han poblat la Serra al llarg dels segles. El camí donava accés a tots aquests camps marjats i els seus conradors l'utilitzaven per davallar l'oliva.

Ses Voltetes (Foto: Esperança Perelló).

5. Construccions de pedra en sec

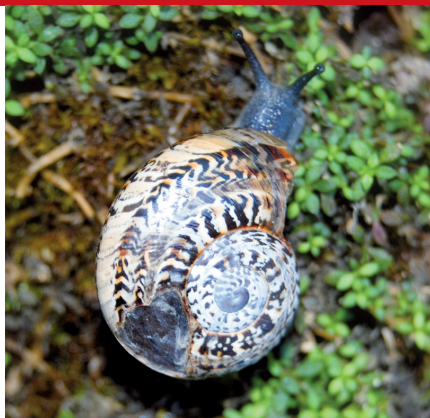
Els marges són murs de pedra en sec que serveixen per obtenir superfícies horitzontals a llocs amb fort pendent com els vessants de les muntanyes de la Serra de Tramuntana. Així, els nostres avantpassats aconseguiren llocs més plans i apropiats per conrear-hi l'olivera.

La seva importància és doble: per una banda, l'indubtable valor històric i paisatgístic i, per l'altra, el seu paper a l'hora de retenir el sòl i evitar l'erosió. La disposició de les marjades no és aleatòria, sinó fruit de la coneixença dels trets físics d'un indret (pendent, litologia, xarxa hídrica...), i, associades a aquestes, es construïen també estructures per canalitzar l'aigua de pluja amb la finalitat d'evitar que fes malbé les terres de conreu, com les siques i els albellons, o els camins empedrats.

Les siques són excavacions llargues i estretes revestides de pedra en sec que recullen l'aigua a peu de marjada i la drenaven cap al torrent principal.

Canaleta vora el camí empedrat (Foto: Esperança Perelló).

Caragol de serp *Iberellus balearicus*
(Foto: Gràcia Salas).

Els albellons són galeries subterrànies que es constrüien als llocs on l'aigua tenia tendència a embassar-se. Primer retiraven part de la terra i hi col·locaven una capa de pedres amb la finalitat d'afavorir el drenatge. Després tornaven a posar la terra damunt i ja estava llesta per conrear.

Els camins empedrats són els més elaborats dels que podem veure a la Serra i evidencien que en un temps foren una important via de comunicació utilitzada

sovint. L'empedrat no s'òl ser continu al llarg de tot el camí, sinó que acostuma presentar-se en els trams de més fort pendent o en llocs on les aigües de la pluja poden fer més mal.

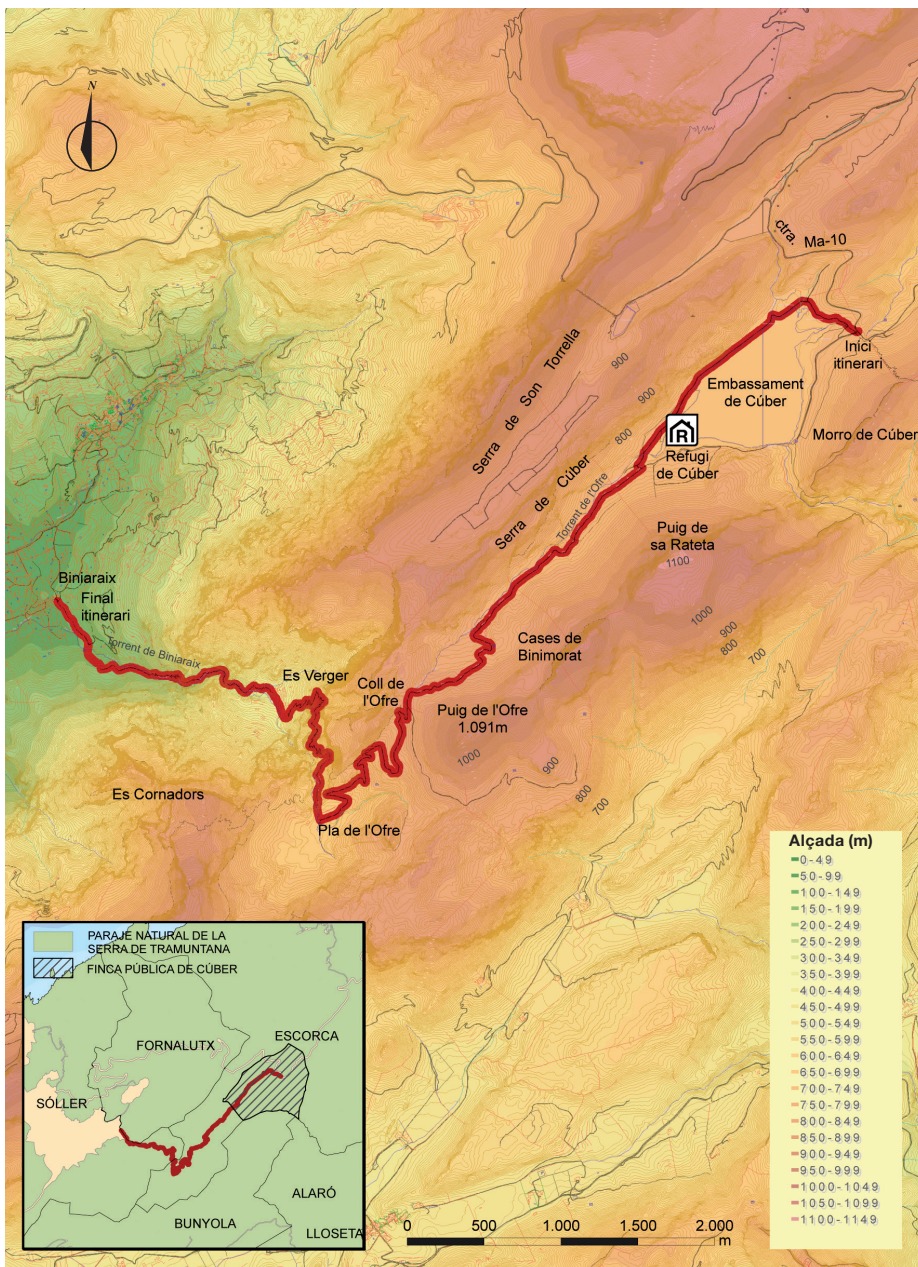
La funció de l'empedrat és bàsicament assegurar la pervivència dels camins: d'una banda, com que afavoreix la infiltració de l'aigua, redueix el cabal i no davalla tanta d'aigua, i de l'altra, com que no té prou força per arrossegar les pedres, com faria amb la terra, no fa malbé el traçat.

6. Marges i biodiversitat

Amb el temps les marjades s'han convertit també en refugi per a espècies animals i vegetals. Les cavitats i fissures que queden entre les pedres proporcionen refugi a un gran nombre de vertebrats, com els dragons i els mostels, i d'invertebrats, alguns d'ells endèmics, com el caragol de serp. Els endemismes animals provenen d'espècies que colonitzaren les illes des dels continents circumdants i que evolucionaren aïllades, o sigui, sense establir cap contacte amb espècies continentals.

Aquests espais entre les pedres dels marges són llocs on algunes plantes poden fixar les seves arrels.

El camí del barranc ens deixa finalment a l'encisador llogaret de Biniaraix.

Paratge natural de la Serra de Tramuntana

Oficina de gestió del Paratge natural. Gremi Corredors, 10, 1er pis. Pol. Son Rossinyol 07009 Palma
Tel. 971 17 66 66 / 971 17 76 39

Centre d'interpretació i informació de ca s'Amitger (Lluc) Ctra. Lluc a Pollença s/n

Tel. 971 51 70 70 / 971 51 70 83

espaisnaturalsprotegits.caib.es

@PNSerraTramuntana